MỘT SỐ GIẢI PHÁP HỖ TRỢ THEO NHU CẦU CỦA HỢP TÁC XÃ NÔNG NGHIỆP TRONG THỰC HIỆN 6 NHÓM QUY ĐỊNH MỚI CỦA LUẬT HỢP TÁC XÃ NĂM 2023

Phùng Giang Hải[1, *], Hoàng Minh Huy[1], Vũ Thị Thu Giang[1], Nguyễn Thị Mỹ[1], Nguyễn Mạnh Cường[1]

[1] Ban Thể chế nông thôn, Viện Chiến lược, Chính sách nông nghiệp và môi trường

[*]Email: haipg@ipsard.gov.vn

TÓM TẮT

Luật Hợp tác xã năm 2023 đã có hiệu lực hơn 2 năm nhưng số lượng hợp tác xã (HTX) nông nghiệp đã triển khai áp dụng các quy định mới của Luật HTX năm 2023 còn rất hạn chế. Các lý do dẫn đến tình trạng HTX nông nghiệp chưa thực hiện Luật HTX năm 2023 gồm: Văn bản Luật chưa quy định chế tài xử lý những HTX không thực hiện hoặc thực hiện không đúng quy định của Luật nên chưa thúc đẩy các HTX thực hiện; nhiều HTX có hạn chế về năng lực thực hiện nên mặc dù được phổ biến, tuyên truyền, tập huấn về các quy định mới của Luật HTX năm 2023 nhưng việc áp dụng vẫn còn yếu hoặc áp dụng chưa đầy đủ. Để thúc đẩy các HTX nông nghiệp áp dụng các quy định mới của Luật Hợp tác xã năm 2023 trong thời gian tới thì việc quy định bổ sung các chế tài phù hợp nhằm thúc đẩy các HTX nông nghiệp triển khai áp dụng là rất cần thiết. Đồng thời, Nhà nước cần có những hỗ trợ, hướng dẫn cụ thể nhằm giải quyết những vướng mắc, khó khăn hiện tại của các HTX trong thực hiện những quy định mới của Luật HTX năm 2023.

Từ khóa: *Giải pháp, hợp tác xã nông nghiệp, Luật Hợp tác xã năm 2023.*

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Thành phần kinh tế tập thể trong đó nòng cốt là hợp tác xã (HTX) luôn được Đảng và Nhà nước quan tâm lãnh đạo, quản lý thể hiện qua việc liên tục hoàn thiện pháp luật điều chỉnh thành phần kinh tế này với 4 lần sửa đổi Luật HTX vào các năm: 1996, 2003, 2012 và 2023. Trong quá trình đó, nhất là từ sau Luật HTX năm 2012, khu vực HTX đã phát triển đáng kể về số lượng, đổi mới về mô hình quản trị, ứng dụng chuyển đổi số, phát triển về liên kết chuỗi qua đó nâng cao hiệu quả hoạt động và sức cạnh tranh [1]. Tuy nhiên, thực tế vẫn cho thấy, năng lực hoạt động của từng HTX chưa thay đổi nhiều và chưa đồng đều giữa các vùng, miền và lĩnh vực sản xuất kinh doanh. Một bộ phận không nhỏ là những HTX có quy mô nhỏ, vốn ít, phạm vi hoạt động hẹp, năng lực cạnh tranh thấp, năng lực quản trị của đội ngũ cán bộ HTX rất hạn chế, thiếu kiến thức về tài chính - kế toán, quản trị rủi ro, phát triển thị trường [2]… đã gây nhiều khó khăn cho các HTX nông nghiệp trong thực hiện các quy định về: (i) quản trị tài sản, tài chính và phát triển tổ chức; (ii) cung ứng sản phẩm, dịch vụ; (iii) tiếp cận các chính sách hỗ trợ; (iv) phát triển thị trường. Để khắc phục những hạn chế này, Luật HTX năm 2023 [3], có hiệu lực thi hành từ 1/7/2024 đã quy định nhiều điểm đổi mới quan trọng về: Đa dạng hóa thành viên, thành viên được góp vốn vào HTX bằng nhiều hình thức tài sản; phân biệt giao dịch nội bộ với giao dịch bên ngoài; chú trọng tạo lập, phát triển quỹ chung không chia; tăng cường kiểm soát nội bộ; thay thế hoạt động tín dụng nội bộ bằng hoạt động cho vay nội bộ; mở rộng các hoạt động liên doanh, liên kết, góp vốn, mua cổ phần cũng như thành lập doanh nghiệp trong HTX để nâng cao khả năng gia nhập thị trường giúp HTX mở rộng quy mô cung ứng sản phẩm, dịch vụ cho thành viên và khách hàng không là thành viên, từ đó phát triển lớn mạnh và bền vững…

Bài báo giới thiệu kết quả nghiên cứu về các nhu cầu của HTX trong nông nghiệp cần được hỗ trợ để thực hiện 6 nhóm quy định mới về: (i) thành viên; (ii) tài sản, tài chính; (iii) giao dịch nội bộ; (iv) cho vay nội bộ; (v) kiểm soát nội bộ và (vi) doanh nghiệp trong HTX. Những quy định này ảnh hưởng trực tiếp đến sự phát triển của HTX do cả năng lực HTX còn yếu và những bất cập trong văn bản pháp luật đã ban hành. Đến nay, sau thời gian phổ biến pháp luật, vẫn còn không ít HTX chưa biết cách xây dựng quy chế về quản lí thành viên; chưa phân định được các loại tài sản; chưa có hợp đồng giao dịch nội bộ; chưa thiết lập được hệ thống kiểm soát nội bộ; hoặc chưa hiểu biết về doanh nghiệp trong HTX. Trong bối

cảnh đó, nghiên cứu về các nhu cầu của HTX cần được hỗ trợ để thực hiện 6 nhóm quy định mới của Luật HTX năm 2023 được triển khai, góp phần thực hiện chủ trương phát triển khu vực HTX theo hướng năng động, hiệu quả, tạo việc làm, nâng cao thu nhập cho thành viên và đóng góp vào xây dựng nông thôn mới, bảo đảm an sinh xã hội, tăng cường khả năng tiếp cận chính sách hỗ trợ của Nhà nước và thu hút đông đảo người dân tham gia HTX, đồng thời tạo sức thu hút các tổ chức kinh tế, doanh nghiệp tham gia hoặc liên kết chặt chẽ với HTX nông nghiệp [4]. Đây cũng là mục tiêu của Bộ Nông nghiệp và Môi trường về phát triển lĩnh vực kinh tế tập thể, HTX [5].

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1. Thời gian và địa điểm nghiên cứu

Nghiên cứu giải pháp hỗ trợ HTX triển khai các quy định mới của Luật HTX năm 2023 được thực hiện trong 2 năm 2025 - 2026. Địa bàn nghiên cứu là toàn quốc. Địa bàn khảo sát gồm: Tỉnh Sơn La đại diện cho vùng miền núi phía Bắc; tỉnh Nam Định (cũ) đại diện cho đồng bằng sông Hồng; tỉnh Nghệ An đại diện cho vùng miền Trung; tỉnh Lâm Đồng đại diện cho vùng Tây Nguyên; tỉnh Đồng Nai (cũ) đại diện cho vùng Đông Nam Bộ và tỉnh Tiền Giang (cũ) đại diện cho vùng Tây Nam Bộ. Nội dung nghiên cứu giới hạn trong 6 nhóm quy định của Luật HTX năm 2023 gồm: (1) thành viên; (2) tài sản, tài chính; (3) giao dịch nội bộ; (4) cho vay nội bộ; (5) kiểm soát nội bộ; (6) doanh nghiệp trong HTX. Số liệu điều tra thực trạng là của năm 2024.

2.1. Phương pháp điều tra, thu thập thông tin, số liệu

2.2.1. Thu thập thông tin thứ cấp

Thông tin, tài liệu, số liệu thứ cấp có sẵn được thu thập từ các cơ quan quản lí nhà nước có liên quan, các cơ quan nghiên cứu (Viện, Trường) hay thư viện, trang web… của các tổ chức trong nước và quốc tế liên quan đến phát triển HTX và các ấn phẩm phổ biến Luật HTX năm 2023. Các báo cáo về tình hình triển khai áp dụng Luật HTX năm 2023 cũng là nguồn thông tin rất hữu ích và được thu thập từ các cơ quan nghiên cứu và cơ quan quản lí nhà nước.

2.2.2. Phương pháp chọn mẫu

Mẫu khảo sát là 60 HTX nông nghiệp và 600 thành viên thuộc 5 nhóm ngành sản xuất nông nghiệp là trồng trọt, chăn nuôi, lâm nghiệp, thủy sản và diêm nghiệp tại 6 tỉnh đã điều tra. Tại mỗi tỉnh, lựa chọn 3 cán bộ quản lí nhà nước/chuyên gia trong lĩnh vực có liên quan để phỏng vấn sâu. Nội dung khảo sát tập trung vào những hạn chế và giải pháp thúc đẩy việc thực hiện các quy định mới của Luật HTX năm 2023 liên quan đến 6 nhóm quy định đã đề cập.

2.2.3. Phương pháp điều tra, khảo sát

Hoạt động điều tra, khảo sát thực địa được triển khai thông qua việc phỏng vấn trực tiếp bằng bảng hỏi đối với các HTX nông nghiệp về quá trình tiếp cận và triển khai Luật HTX năm 2023 tại các địa bàn nghiên cứu đã được lựa chọn. Phỏng vấn sâu được thực hiện đối với các cán bộ quản lí nhà nước và chuyên gia trong lĩnh vực có liên quan. Ngoài ra, các hội nghị, hội thảo tham vấn cũng sẽ được tổ chức để điều chỉnh và bổ sung thông tin cho nghiên cứu. Thời gian thực hiện điều tra là năm 2025, thông tin số liệu lấy tại thời điểm năm 2024.

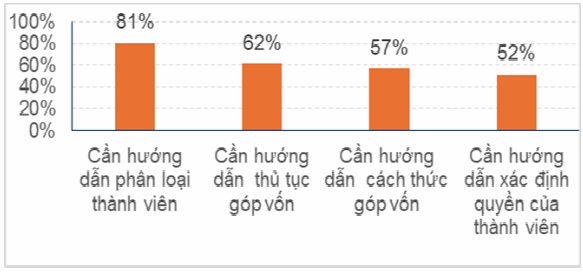
2.2.4. Phương pháp phân tích và xử lí số liệu

Thông tin số liệu, tài liệu thứ cấp được tổng hợp và kết hợp với số liệu sơ cấp thu thập được từ các cuộc khảo sát thực địa sẽ được nhập và xử lí thông qua các phần mềm máy tính về thống kê như Stata, Excel… để đưa ra được các phát hiện làm cơ sở cho việc phân tích và đề xuất giải pháp hỗ trợ HTX nông nghiệp thực hiện các quy định mới của Luật HTX năm 2023 về: (1) thành viên; (2) tài sản, tài chính; (3) giao dịch nội bộ; (4) cho vay nội bộ; (5) kiểm soát nội bộ; (6) doanh nghiệp trong HTX.

3. KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN

3.1. Kết quả khảo sát về nhu cầu cần hỗ trợ của các HTX nông nghiệp trong thực hiện 6 nhóm quy định mới của Luật HTX năm 2023

3.1.1. Nhu cầu cần hỗ trợ của HTX nông nghiệp trong thực hiện các quy định về thành viên

Hình 1. Nhu cầu của HTX cần hỗ trợ thực hiện quy định về thành viên

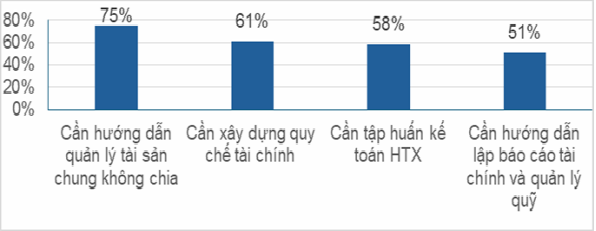
Nguồn: Kết quả khảo sát, 2025.

Kết quả khảo sát 60 HTX cho thấy, nhu cầu của các HTX cần hỗ trợ để thực hiện các quy định mới về thành viên là rất lớn, cụ thể: Có tới 80,7% số HTX cần được hướng dẫn về phân loại thành viên; 61,5% số HTX cần được hướng dẫn

về cấp giấy chứng nhận góp vốn; 57,4% số HTX cần được hướng dẫn về cách thức góp vốn phục vụ hoạt động sản xuất kinh doanh của HTX và 51,9% số HTX cần hỗ trợ về xác định quyền của từng nhóm thành viên.

3.1.2. Nhu cầu cần hỗ trợ của HTX nông nghiệp trong thực hiện các quy định về tài sản, tài chính

Kết quả khảo sát cho thấy, nhu cầu hỗ trợ của các HTX thực hiện nhóm quy định này tập trung chủ yếu vào các nội dung có tính kỹ thuật liên quan trực tiếp đến quản trị tài chính. Cụ thể: 74,6% số HTX cần được hướng dẫn về quản lý tài sản chung không chia; 61,4% số HTX cần được hướng dẫn xây dựng quy chế tài chính nội bộ; 57,9% số HTX cần hỗ trợ tập huấn về công tác kế toán HTX; 50,9% số HTX cần được hướng dẫn về cách thức lập báo cáo tài chính và quản lý quỹ.

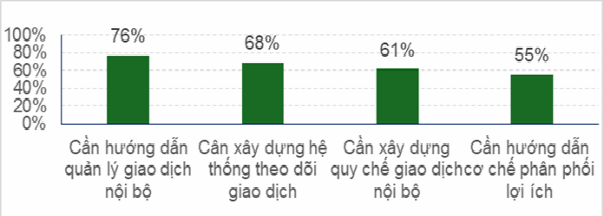

Hình 2. Nhu cầu của HTX cần hỗ trợ thực hiện quy định về tài sản, tài chính

Nguồn: Kết quả khảo sát, 2025.

3.1.3. Nhu cầu cần hỗ trợ của HTX nông nghiệp trong thực hiện các quy định về giao dịch nội bộ

Kết quả cho thấy, có 76,3% số HTX cần được hướng dẫn cách thức nhận diện, xác định giá trị giao dịch nội bộ và cách thức quản lý các giao dịch nội bộ; 68,4% số HTX cần hỗ trợ xây dựng hệ thống theo dõi giao dịch với thành viên; 61,4% số HTX cần hỗ trợ xây dựng quy chế giao dịch nội bộ; 55,3% số HTX cần hỗ trợ xây dựng cơ chế phân phối lợi ích theo mức độ sử dụng dịch vụ.

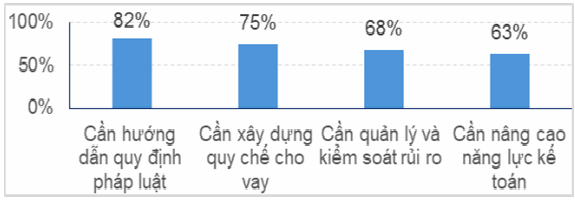

Hình 3. Nhu cầu của HTX cần hỗ trợ thực hiện quy định về giao dịch nội bộ

Nguồn: Kết quả khảo sát, 2025.

3.1.4. Nhu cầu cần hỗ trợ của HTX nông nghiệp trong thực hiện các quy định về cho vay nội bộ

Phần lớn các HTX khảo sát đều muốn được hỗ trợ làm rõ các quy định pháp lý, quản lý rủi ro và xây dựng quy chế cho vay nội bộ để có thể thực hiện được hoạt động cho vay nội bộ. Cụ thể, có 81,6% số HTX cần hỗ trợ hướng dẫn quy định pháp luật về cho vay nội bộ; 74,6% số HTX cần hỗ trợ xây dựng quy chế cho vay nội bộ; 68,4% số HTX cần hỗ trợ quản lý và kiểm soát rủi ro tín dụng; 63,2% số HTX cần hỗ trợ nâng cao năng lực kế toán, tài chính. Đặc biệt, có 57,9% số HTX cần hỗ trợ hướng dẫn về cách xác định nguồn vốn để cho vay nội bộ theo các quy định mới của Luật HTX năm 2023 do cách thức hình thành nguồn vốn cho vay nội bộ theo quy định của Luật hiện tương đối phức tạp.

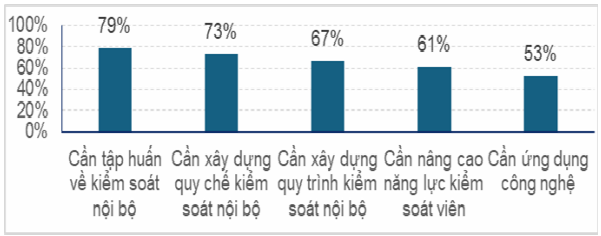

Hình 4. Nhu cầu của HTX cần hỗ trợ thực hiện quy định về cho vay nội bộ

Nguồn: Kết quả khảo sát, 2025.

3.1.4. Nhu cầu cần hỗ trợ của HTX nông nghiệp trong thực hiện các quy định về kiểm soát nội bộ

Hoạt động kiểm soát nội bộ mặc dù có vai trò rất thiết thực đối với HTX, nhưng chưa được hướng dẫn đầy đủ nên nhận thức và trình độ thực hành hoạt động này theo luật của các HTX khảo sát đều hạn chế.

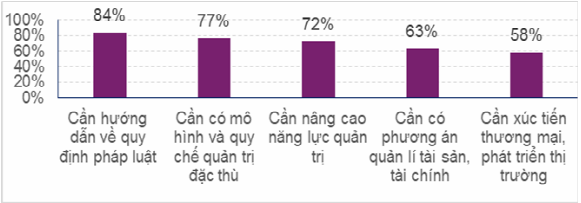
Hình 5. Nhu cầu của HTX cần hỗ trợ thực hiện quy định về kiểm soát nội bộ

Nguồn: Kết quả khảo sát, 2025.

Kết quả khảo sát cho thấy, các HTX có nhu cầu lớn về hướng dẫn tổ chức và vận hành hệ thống kiểm soát nội bộ. Cụ thể, có 78,9% số HTX cần hỗ trợ tập huấn chuyên sâu về kiểm soát nội bộ; 72,8% số HTX cần hỗ trợ xây dựng quy chế kiểm soát nội bộ; 66,7% số HTX cần hỗ trợ xây dựng biểu mẫu và quy trình kiểm tra, giám sát; 61,4% số HTX cần hỗ trợ nâng cao năng lực kiểm soát viên; và 52,6% số HTX cần hỗ trợ ứng dụng công nghệ trong kiểm soát nội bộ.

3.1.5. Nhu cầu cần hỗ trợ của HTX nông nghiệp trong thực hiện các quy định về doanh nghiệp trong HTX

Kết quả khảo sát cho thấy, phần lớn các HTX không hoặc chưa muốn thành lập doanh nghiệp vì hoạt động sản xuất kinh doanh của HTX đang dừng ở quy mô nhỏ, chưa cần thành lập doanh nghiệp riêng. Tuy nhiên, cũng có một số HTX đang tìm cách tổ chức liên kết với doanh nghiệp hoặc tự thành lập doanh nghiệp nhằm mục đích mở rộng hoạt động sản xuất kinh doanh, gia tăng lợi ích cho HTX và thành viên. Tuy nhiên, nhìn chung các HTX này đều gặp khá nhiều vướng mắc.

Hình 6. Nhu cầu của HTX cần hỗ trợ thực hiện quy định về doanh nghiệp trong HTX

Nguồn: Kết quả khảo sát, 2025.

Nhu cầu hỗ trợ của các HTX tập trung vào những nội dung liên quan đến thủ tục pháp lý, khả năng quản trị doanh nghiệp và nguồn lực đầu tư. Cụ thể, có 84,2% số HTX có nhu cầu được hướng dẫn về quy định pháp luật về doanh nghiệp trong HTX; 77,2% số HTX cần được hướng dẫn xây dựng mô hình và quy chế quản trị doanh nghiệp trực thuộc; 71,9% số HTX cần được hỗ trợ đào tạo, nâng cao năng lực quản trị doanh nghiệp; 63,2% số HTX cần được hướng dẫn xây dựng phương án quản lí tài sản, tài chính, đặc biệt là cơ chế liên thông giữa HTX và doanh nghiệp; 57,9% số HTX cần được hỗ trợ xúc tiến thương mại, phát triển thị trường cho doanh nghiệp trực thuộc HTX. Có thể nói, nhiều HTX mặc dù có nhu cầu mở rộng hoạt động sản xuất kinh doanh thông qua liên kết hoặc thành lập doanh nghiệp, song còn thiếu kiến thức pháp lý, kinh nghiệm quản trị doanh nghiệp và nguồn lực tài chính… nên kết quả thực hiện còn rất hạn chế.

3.2. Thảo luận về ý nghĩa và sự cần thiết hỗ trợ HTX nông nghiệp trong thực thi các quy định mới của Luật HTX năm 2023

Kết quả khảo sát cho thấy, khó khăn của HTX không chỉ nằm ở việc thiếu thông tin pháp luật mà chủ yếu nằm ở khoảng cách giữa quy định và năng lực tổ chức thực hiện. Sáu nhóm quy định mới của Luật HTX năm 2023 có quan hệ chặt chẽ với nhau: Phân loại thành viên là cơ sở để xác định quyền, nghĩa vụ của thành viên trong giao dịch nội bộ; dữ liệu về giao dịch nội bộ là đầu vào của kế toán, phân phối thu nhập và kiểm soát nội bộ; kiểm soát nội bộ là điều kiện để hạn chế rủi ro khi HTX cho vay nội bộ, đầu tư hoặc thành lập doanh nghiệp. Vì vậy, việc hỗ trợ HTX theo từng chuyên đề riêng lẻ là cần thiết nhưng chưa đủ, việc hỗ trợ HTX cần được tổ chức theo một hệ thống đồng bộ nhằm thay đổi cách thức quản trị từ rà soát Điều lệ, nghị quyết Đại hội thành viên đến xây dựng các quy chế, hồ sơ, sổ theo dõi và các báo cáo có liên quan. Những vấn đề cần làm rõ trong hỗ trợ HTX thực hiện 6 nhóm quy định mới gồm:

3.2.1. Thực hiện các quy định về thành viên và giao dịch nội bộ

Luật HTX năm 2023 quy định 3 loại hành viên: Chính thức, liên kết góp vốn và liên kết không góp vốn, có ý nghĩa tạo điều kiện mở rộng sự tham gia HTX của cá nhân và tổ chức, nhưng đồng thời làm tăng yêu cầu về năng lực quản lý thành viên của HTX. Cụ thể, HTX phải nhận diện đúng tư cách thành viên, xác lập bằng hồ sơ và phản ánh nhất quán trong sổ đăng ký, ký hợp đồng về cung ứng sản phẩm, dịch vụ và hệ thống kế toán với đúng đối tượng thành viên theo quy định của Luật.

Đối với giao dịch nội bộ, HTX chỉ thực hiện với đối tượng thành viên chính thức trên cơ sở thỏa thuận bằng văn bản hợp đồng và phải thay đổi về phương thức vận hành (hợp đồng, chứng từ và cách theo dõi mức độ sử dụng dịch vụ của thành viên chính thức…) để HTX có đủ bằng chứng phục vụ phân tách thu nhập từ các giao dịch nội bộ với thu nhập từ các giao dịch bên ngoài và để thực hiện phân phối các lợi ích theo giao dịch nội bộ đối với thành viên chính thức và hưởng thụ chính sách của Nhà nước đối với thu nhập từ giao dịch nội bộ; thực hiện phân phối lợi ích theo giao dịch bên ngoài đối với thành viên liên kết không góp vốn [1].

3.2.2. Thực hiện các quy định về tài sản, tài chính

Quy định về HTX bắt buộc phải trích lập quỹ chung không chia để tạo lập tài sản chung không chia từ: Thu nhập giao dịch nội bộ với tỷ lệ do Điều lệ quy định và từ thu nhập giao dịch bên ngoài với tỷ lệ tối thiểu 5% có ý nghĩa quan trọng xác lập bản chất đặc trưng của tổ chức kinh tế mang tên HTX. Đồng thời, tạo sự bảo đảm cho HTX phát triển lớn mạnh, bền vững dựa trên nguồn vốn và tài sản chung không chia thuộc sở hữu của tập thể thành viên HTX.

Quy định HTX phải phân phối tối thiểu 51% phần thu nhập từ giao dịch nội bộ còn lại (sau trích quỹ chung không chia, nộp thuế, hoàn thành

các nghĩa vụ tài chính khác và xử lý lỗ) cho thành viên chính thức theo mức độ sử dụng sản phẩm, dịch vụ và mức độ góp sức lao động vào HTX thể hiện rõ bản chất phục vụ lợi ích của thành viên chính thức [1]. Cách tiếp cận này phù hợp với nguyên tắc thành viên chính thức bắt buộc phải tham gia các hoạt động kinh tế, xã hội do HTX thực hiện mà Liên minh Hợp tác xã quốc tế đã quy định cho các HTX trên thế giới, theo đó thu nhập từ giao dịch nội bộ trước hết phải trích lập quỹ chung không chia để hình thành dự trữ phục vụ phát triển HTX, từ đó tạo năng lực đem lại lợi ích cho thành viên tương ứng với mức độ giao dịch ngày càng tăng lên [7]. Tuy nhiên, lợi ích đó chỉ có thể thực hiện khi HTX có đủ dữ liệu kế toán chi tiết. Nhưng việc áp dụng chế độ kế toán theo Thông tư số 71/2024/TT-BTC [8] hiện nay cần gắn với quy trình theo dõi cụ thể về mức độ tham gia của thành viên chính thức vào các hoạt động của HTX nhằm tạo giá trị giao dịch nội bộ để HTX thực hiện phân phối lợi ích cho thành viên chính thức theo giá trị và tỷ lệ tham gia giao dịch nội bộ chung của HTX .

3.2.3. Thực hiện các quy định về cho vay nội bộ

Cho vay nội bộ là công cụ hỗ trợ cho thành viên chính thức có khó khăn về tài chính, nhưng đòi hỏi HTX phải có được nguồn vốn nhàn rỗi, đồng thời cũng có mức độ rủi ro cao hơn các hoạt động dịch vụ thông thường, trong khi phần lớn các HTX nông nghiệp ở Việt Nam hiện nay đều thuộc diện nghèo, thiếu vốn hoạt động nên không có nguồn vốn nhàn rỗi để cho thành viên vay. Do vậy, HTX cần được hỗ trợ, hướng dẫn về cách thức cho vay nội bộ theo Luật HTX năm 2023 đã quy định liên quan đến việc HTX phải tổ chức theo mô hình quản trị đầy đủ, có Ban kiểm soát tối thiểu 3 thành viên, hạch toán riêng và được Đại hội thành viên thông qua [1]. HTX cũng cần được hỗ trợ, hướng dẫn về cách thức cho vay nội bộ theo Nghị định số 113/2024/NĐ-CP liên quan đến giới hạn nguồn vốn nhàn rỗi cho vay tối đa chỉ bằng 30% vốn chủ sở hữu, mức cho vay đối với một thành viên tối đa bằng 5% phần vốn chủ sở hữu, đồng thời đặt ra ngưỡng nợ quá hạn để ngừng cho vay [9]. Ngoài ra, HTX cần được hướng dẫn về các điều kiện phải đáp ứng và nâng cao năng lực thẩm định, thu hồi nợ và cơ chế xử lý rủi ro trong quá trình cho vay nội bộ để giúp HTX đáp ứng nhu cầu của thành viên chính thức về vốn đầu tư vào sản xuất kinh doanh.

3.2.4. Thực hiện các quy định về kiểm soát nội bộ

Hoạt động kiểm soát nội bộ có ý nghĩa rất quan trọng, bảo đảm cho HTX tuân thủ đúng các quy định của Luật, Điều lệ đã được Đại hội thành viên thông qua, bảo đảm phòng tránh các tranh chấp, rủi ro xảy ra trong vận hành hoạt động và trong quan hệ của HTX với thành viên, với khách hàng không là thành viên.

Luật HTX năm 2023 đã quy định các nhiệm vụ, quyền hạn và nội dung cần thực hiện của Ban kiểm soát/kiểm soát viên của HTX nhưng chưa quy định về cách thức thực hiện các nội dung kiểm soát dẫn đến sự lúng túng, hiểu biết và thực hiện chưa nhất quán, chưa đầy đủ các nội dung này. Kết quả khảo sát đã phản ánh, HTX có nhu cầu cao về tập huấn, hướng dẫn cách thức thực hiện kiểm soát và hướng dẫn xây dựng các quy chế, biểu mẫu phục vụ cho hoạt động này.

Để HTX thực hiện đúng hoạt động kiểm soát nội bộ, cần giúp các bộ phận chức năng của HTX nhận thức đầy đủ về vai trò, ý nghĩa của hoạt động này, đặc biệt là giúp HTX khắc phục được tâm lý e ngại kiểm soát nội bộ sẽ dẫn đến mâu thuẫn, mất đoàn kết nội bộ vì phát hiện ra các sai lệch trong hoạt động của các bộ phận trong HTX. Tiếp đó, cần hướng dẫn HTX phân định rõ quyền hạn, trách nhiệm cụ thể của từng cá nhân, bộ phận trong từng hoạt động và xây dựng các quy chế cần có để tạo căn cứ pháp lý nội bộ cho hoạt động kiểm soát được thực thi mà không dẫn đến các e ngại như đã đề cập, đồng thời đưa ra được các cảnh báo về nguy cơ rủi ro để các bộ phận liên quan của HTX kịp thời xử lý, bảo vệ lợi ích chung của tập thể thành viên. Trên cơ sở đó, tạo mối quan hệ làm việc vừa nghiêm minh, vừa thân thiện giữa Ban kiểm soát hoặc kiểm soát viên với Hội đồng quản trị, Giám đốc và kế toán của HTX, giúp HTX vận hành trơn chu, phát triển bền vững.

3.2.5. Thực hiện các quy định về thành lập doanh nghiệp, góp vốn và mua cổ phần tham gia doanh nghiệp khác

Mục đích của các quy định về thành lập doanh nghiệp, góp vốn và mua cổ phần tham gia doanh nghiệp của Luật HTX năm 2023 là nhằm mở rộng không gian phát triển hoạt động dịch vụ, sản xuất kinh doanh cho HTX thông qua thành lập doanh nghiệp riêng hoặc tham gia doanh nghiệp khác với mục tiêu trọng tâm là phục vụ thành viên chính thức của HTX.

Luật quy định, Đại hội thành viên thông qua quyết định thành lập doanh nghiệp, góp vốn hoặc mua cổ phần ở doanh nghiệp khác, đồng thời không sử dụng quỹ chung không chia, tài sản chung không chia trong thực hiện quyết định này. Đối với doanh nghiệp do HTX thành lập, HTX thực hiện quyền, nghĩa vụ với tư cách là chủ sở hữu doanh nghiệp thông qua hợp đồng giữa HTX

với doanh nghiệp. Đối với doanh nghiệp HTX góp vốn, mua cổ phần thì HTX thực hiện quyền, nghĩa vụ là thành viên hoặc cổ đông của doanh nghiệp [1]. Nghị định số 113/2024/NĐ-CP quy định ngành, nghề của doanh nghiệp phải liên quan đến ngành, nghề đã đăng ký của HTX và phương án quản lý vốn, thu nhập phải được Đại hội thành viên thông qua [9].

Để thực hiện được các quy định trên, HTX cần được hỗ trợ về: Thủ tục thành lập; đánh giá phương án kinh doanh; giới hạn đầu tư; lựa chọn người đại diện vốn; cơ chế báo cáo và kiểm soát giao dịch với bên có liên quan.

3.3. Đề xuất các giải pháp hỗ trợ theo nhu cầu của các HTX nông nghiệp trong thực hiện 6 nhóm quy định mới của Luật HTX năm 2023

Dựa trên nhu cầu của các HTX (kết quả khảo sát), đề xuất các giải pháp hỗ trợ nhằm giúp các HTX nông nghiệp thực hiện đúng 6 nhóm quy định mới của Luật HTX năm 2023.

3.3.1. Nhóm các giải pháp hỗ trợ theo nhu cầu của các HTX nông nghiệp trong thực hiện quy định về thành viên

Hướng dẫn các HTX nông nghiệp về cách thức phân loại thành viên và cách thức xây dựng, lưu trữ các loại hồ sơ từng loại thành viên để thực hiện đúng quy định về thành viên theo Luật HTX năm 2023.

Hướng dẫn các HTX nông nghiệp cụ thể hóa các quyền, nghĩa vụ của từng loại thành viên đã quy định trong Luật HTX năm 2023 vào Điều lệ nhằm đảm bảo cho các loại thành viên sau phân loại hiểu và thực hiện đúng các quyền và nghĩa vụ theo quy định của Luật HTX năm 2023 đã được cụ thể hóa vào Điều lệ HTX.

Hướng dẫn các HTX nông nghiệp về cách thức thực hiện góp vốn của thành viên chính thức, thành viên liên kết góp vốn (nếu có) và đóng phí của thành viên liên kết không góp vốn (nếu có); cũng như các thủ tục liên quan đến việc góp vốn và đóng phí (giấy chứng nhận góp vốn, đóng phí), đặc biệt đối với thành viên góp vốn không bằng tiền mặt.

Hướng dẫn HTX thực hiện lấy đăng ký sử dụng sản phẩm, dịch vụ hàng năm của thành viên chính thức và thành viên liên kết không góp vốn để tạo căn cứ xây dựng kế hoạch hoạt động dịch vụ, sản xuất kinh doanh phục vụ thành viên

Để thực hiện giải pháp này, các HTX nhất thiết phải rà soát, chỉnh sửa, bổ sung các quy định về thành viên trong Điều lệ để phù hợp theo quy định mới của Luật HTX năm 2023. Đồng thời, tổ chức Đại hội thành viên để thông qua những thay đổi trong điều lệ, trong đó có thay đổi quy định về thành viên.

3.3.2. Nhóm giải pháp hỗ trợ theo nhu cầu của các HTX nông nghiệp trong thực hiện quy định về tài sản, tài chính

Hướng dẫn các HTX xây dựng quy chế nội bộ quản lý tài chính, đặc biệt là về thực hiện công tác kế toán theo quy định mới của Luật HTX năm 2023, đáp ứng Thông tư số 71/2024/TT-BTC [8], trong đó có việc lập báo cáo tài chính phân tách riêng giao dịch nội bộ với giao dịch bên ngoài là rất quan trọng

Hướng dẫn HTX xây dựng quy định trong Điều lệ hoặc quy chế riêng về hình thành và quản lý các quỹ, đặc biệt là quỹ chung không chia là loại quỹ bắt buộc HTX phải thành lập theo quy định của Luật HTX năm 2023. Hướng dẫn HTX xây dựng quy định trong Điều lệ hoặc quy chế riêng về quản lý tài chính, làm rõ việc quỹ chung không chia chỉ được sử dụng để hình thành, phát triển tài sản chung, không chia cho thành viên trong suốt quá trình hoạt động, chỉ xử lý khi giải thể, phá sản.

Hướng dẫn HTX xây dựng và thực hiện quy định cụ thể trong Điều lệ hoặc quy chế riêng, nghị quyết của Đại hội thành viên, về quản lý, sử dụng tài sản chung không chia hình thành từ quỹ chung không chia và từ các nguồn tài trợ khác, theo quy định của Luật HTX năm 2023 nhằm tối đa hóa lợi ích sử dụng tài sản chung không chia để nâng cao hiệu quả hoạt động của HTX và lợi ích của thành viên.

3.3.3. Nhóm giải pháp hỗ trợ theo nhu cầu của các HTX nông nghiệp trong thực hiện quy định về giao dịch nội bộ

Hướng dẫn HTX xác định và cách thức quản lý các giao dịch nội bộ liên quan đến cung cấp các sản phẩm, dịch vụ của HTX cho thành viên chính thức, đảm bảo các giao dịch nội bộ thực hiện và quản lí theo đúng quy định của Luật HTX năm 2023 và giúp các HTX thực hiện tốt hơn sứ mệnh phục vụ thành viên chính thức của mình.

Hướng dẫn HTX xây dựng và thực hiện quy chế về giao dịch nội bộ nhằm giúp các HTX có khung pháp lí nội bộ để thực hiện và quản lí các giao dịch nội bộ. Quy chế cần bao gồm các tiêu chí xác định về: Các loại hình giao dịch nội bộ mà HTX triển khai; cách thức định giá đối với từng loại hình giao dịch nội bộ; cơ chế phân phối thu nhập từ giao dịch nội bộ theo mức độ (giá trị) sử dụng sản phẩm dịch vụ của thành viên chính thức.

Hướng dẫn HTX xây dựng hệ thống công cụ theo dõi, quản lý các giao dịch nội bộ với thành

viên bao gồm: Hồ sơ, biểu mẫu kế toán, hợp đồng, biên bản…

Hướng dẫn HTX làm rõ chính sách hưởng lợi của HTX từ thu nhập từ giao dịch nội bộ (được miễn, giảm thuế thu nhập doanh nghiệp) nhằm gia tăng động lực để các HTX thực hiện theo quy định mới của Luật HTX năm 2023 về hạch toán riêng thu nhập từ các giao dịch bộ với thu nhập từ các giao dịch bên ngoài.

3.3.4. Nhóm giải pháp hỗ trợ theo nhu cầu các HTX nông nghiệp trong thực hiện quy định về cho vay nội bộ

Hướng dẫn HTX xây dựng quy chế vận hành, quản lý cho vay nội bộ theo nguyên tắc "không là hoạt động tín dụng" và đáp ứng đủ 4 điều kiện bao gồm: i) tổ chức HTX theo tổ chức quản trị đầy đủ và Ban kiểm soát phải có tối thiểu 3 thành viên; ii) chỉ cho vay nội bộ sau khi bảo đảm nguồn vốn cho hoạt động sản xuất, kinh doanh; không sử dụng nguồn vốn huy động để thực hiện cho vay nội bộ; iii) có sổ sách ghi chép, theo dõi và hạch toán riêng hoạt động cho vay nội bộ; iv) hoạt động cho vay nội bộ phải được Đại hội thành viên thông qua và quy định trong Điều lệ.

Hướng dẫn HTX nông nghiệp về cách thức hình thành nguồn vốn nhàn rỗi đủ điều kiện thực hiện cho vay nội bộ theo quy định mới của Luật HTX năm 2023 nhằm giúp HTX vừa thực hiện đúng quy định này, vừa đáp ứng được nhu cầu của thành viên.

Tổ chức các hoạt động tập huấn, đào tạo nghiệp vụ kế toán, quản lí tài chính, quản lí rủi ro… cho giám đốc và kế toán HTX nhằm nâng cao kĩ năng quản lý rủi ro về nợ xấu và loại trừ nguy cơ mất vốn trong thực hiện cho vay nội bộ.

3.3.5. Nhóm giải pháp hỗ trợ các HTX nông nghiệp trong thực hiện quy định về kiểm soát nội bộ

Tổ chức các lớp đào tạo, tập huấn chuyên sâu về "Kiểm soát nội bộ" nhằm nâng cao năng lực cho thành viên Ban kiểm soát (đối với HTX tổ chức quản trị đầy đủ) và kiểm soát viên (đối với HTX tổ chức quản rút gọn) về ý nghĩa, vai trò, các nội dung và quy trình thực hiện kiểm soát nội bộ của HTX.

Hướng dẫn HTX xây dựng quy chế về kiểm soát nội bộ, trong đó đặc biệt làm rõ các nội dung về cách thức xây dựng và thực hiện kế hoạch kiểm soát nội bộ (bao gồm cả định kì và đột xuất) của HTX.

Hỗ trợ HTX ứng dụng công nghệ số trong thực hiện và ra các quyết định trong hoạt động kiểm soát nội bộ. Theo đó, tăng cường số hóa các thông tin đầu vào phục vụ công tác quản lí, kiểm tra, giám sát các hoạt động đã và đang diễn ra trong HTX là rất cần thiết. Để thực hiện việc này, Nhà nước cần hỗ trợ về tài chính cho HTX đầu tư, nâng cấp, tăng cường cơ sở vật chất, hạ tầng số trong những năm tới.

3.3.6. Nhóm giải pháp hỗ trợ theo nhu cầu các HTX nông nghiệp trong thực hiện quy định về doanh nghiệp trong HTX

Hướng dẫn HTX làm rõ về các quy định của pháp luật về phát triển doanh nghiệp trong HTX, đặc biệt là quy định về bắt buộc doanh nghiệp và HTX phải có chung định hướng sản xuất kinh doanh để đạt mục tiêu cuối cùng là đáp ứng tốt hơn các nhu cầu của thành viên HTX. Đặc biệt, quyết định về thành lập doanh nghiệp trong HTX cần phải được Đại hội thành viên phê duyệt và không sử dụng các nguồn vốn thuộc quỹ chung và tài sản chung không chia để thành lập doanh nghiệp.

Hướng dẫn HTX định vị đúng loại hình doanh nghiệp trong HTX nhằm giúp HTX thành lập loại hình doanh nghiệp phù hợp để thu hút và gia tăng sự tham gia góp vốn điều lệ của thành viên (tăng vốn điều lệ).

Tăng cường đào tạo, tập huấn hướng dẫn HTX xây dựng quy chế quản trị doanh nghiệp trong HTX sẽ giúp HTX tối đa hóa được sự đóng góp của doanh nghiệp cho HTX. Đồng thời, nâng cao kiến thức về quản trị doanh nghiệp cho các thành viên Hội đồng quản trị, giám đốc, kế toán, thành viên Ban kiểm soát/kiểm soát viên của HTX sẽ giúp HTX tối đa hóa lợi ích của mối quan hệ giữa HTX với doanh nghiệp thuộc HTX.

4. KẾT LUẬN

Thực tế triển khai áp dụng 6 nhóm quy định mới của Luật HTX năm 2023 còn nhiều vướng mắc, bao gồm: (i) sự hiểu biết của các HTX về các quy định mới còn khá mơ hồ, những hoạt động chuẩn bị để áp dụng các quy định đó cũng chưa được quan tâm triển khai đầy đủ, do đó kết quả áp dụng các quy định mới chưa nhiều; (ii) hầu hết các HTX được khảo sát đều cho rằng, cần có những giải pháp hỗ trợ, hướng dẫn từ phía Nhà nước bao gồm phổ biến pháp luật và tăng cường năng lực cho HTX nắm bắt và áp dụng được các quy định mới của Luật HTX năm 2023. Trong bối cảnh hiện nay, sự đồng hành và hỗ trợ của các cơ quan quản lí nhà nước, các tổ chức đại diện và các chuyên gia đối với HTX nông nghiệp là rất cần thiết.

Các HTX đã nhận thức được trách nhiệm chủ động thay đổi cơ cấu tổ chức, phương thức quản trị và xây dựng các công cụ quản trị để có thể áp dụng đúng các quy định mới của Luật HTX năm

2023. Do vậy, việc xây dựng và phổ biến một bộ tài liệu về hỗ trợ, hướng dẫn HTX nông nghiệp thực hiện các quy định mới của Luật HTX năm 2023 là rất quan trọng và cần thiết. Bộ tài liệu cần hướng tới việc hỗ trợ HTX nông nghiệp nâng cao nhận thức về hoàn thiện cơ cấu tổ chức HTX và xây dựng các công cụ hỗ trợ để chuyển tải thông tin pháp luật, chính sách hỗ trợ HTX thực hiện đúng các quy định mới của Luật HTX năm 2023 đảm bảo dễ vận dụng đối với các HTX có trình độ phát triển khác nhau.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

[1]. Ban Chỉ đạo đổi mới, phát triển kinh tế tập thể, hợp tác xã (2021). *Báo cáo tổng kết 20 năm thực hiện Nghị quyết số 13-NQ/TW ngày 18/3/2002, Hội nghị lần thứ 5, Ban chấp hành Trung ương Đảng khóa IX về tiếp tục đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả kinh tế tập thể.*

[2]. Ban Chấp hành Trung ương Đảng (2022). *Nghị quyết số 20/NQ-TW ngày 16/6/2022 Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII về tiếp tục đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả kinh tế tập thể trong giai đoạn mới.*

[3]. Quốc hội (2023). Luật Hợp tác xã. Luật số 17/2023/QH15.

[4]. Thủ tướng Chính phủ (2026). *Quyết định số 1128/QĐ-TTg ngày 24/06/2026 về phê duyệt Chương trình tổng thể về phát triển kinh tế tập thể giai đoạn 2026 - 2030.*

[5]. Bộ Nông nghiệp và Môi trường (2026). *Kế hoạch của Bộ Nông nghiệp và Môi trường thực hiện Quyết định số 1128/QĐ-TTg ngày 24 tháng 6 năm 2026 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chương trình tổng thể về phát triển kinh tế tập thể giai đoạn 2026 - 2030*.

[6]. Bộ Kế hoạch và Đầu tư (2022). *Báo cáo Tổng kết thi hành Luật Hợp tác xã năm 2012, giai đoạn 2013-2021.*

[7]. International Cooperative Alliance - ICA (1995). Statement on the Cooperative Identity: Definition, Values and Principles.

[8]. Bộ Tài chính (2024). *Thông tư số 71/2024/TT-BTC ngày 07/10/2024 hướng dẫn chế độ kế toán hợp tác xã, liên hiệp hợp tác xã.*

[9]. Chính phủ (2024). *Nghị định số 113/2024/NĐ-CP ngày 12/9/2024 quy định chi tiết một số điều của Luật Hợp tác xã.*

SOLUTIONS TO SUPPORT AGRICULTURALCOOPERATIVES IN IMPLEMENTING NEW PROVISIONS OF THE 2023 COOPERATIVE LAW

Phung Giang Hai[1], Hoang Minh Huy[1], Vu Thi Thu Giang[1], Nguyen Thi My[1], Nguyen Manh Cuong[1]

[1]*Rural Institution Department, Institute of Policy and Strategy for Agrculture and Environment*

Abstract

The 2023 Cooperative Law has been in effect for over 2 years (since 01/07/2024), but the number of agricultural cooperatives implementing the new provisions of the 2023 Cooperative Law is still very quite limited. The reasons why agricultural cooperatives have not yet implemented the 2023 Cooperative Law include the following. First, the Law does not stipulate sanctions for cooperatives that do not comply or fail to properly comply with its provisions, so it has not encouraged cooperatives to implement it. Second, many cooperatives have limited capacity for implementation; therefore, even though the new provisions of the 2023 Cooperative Law have been disseminated, promoted and training has been provided, their application remains weak or incomplete. To encourage agricultural cooperatives to apply the new provisions of the 2023 Cooperative Law in the future, it is necessary to introduce additional appropriate sanctions to promote the adoption of these provisions. At the same time, the state needs to provide specific support and guidance to address the current difficulties and obstacles that cooperatives face in implementing the new legal provisions.

Keywords: *Solutions, agricultural cooperative, 2023 Cooperative Law.*

Ngày nhận bài: 3/7/2026

Ngày chuyển phản biện: 10/7/2026

Ngày thông qua phản biện: 11/8/2026

Ngày duyệt đăng: 8/9/2026